

ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակության «ՀԺՊ» 1-ին հատորում (Եր., 1971) անգամ նշված չէ, որ նվ է եղել Երվանդ Վերջինին նախորդած Հայոց թագավորը: Հայաստանի անկախությունը վերականգնած Օրոնտես-Երվանդից (մ.թ.ա. 4-րդ դարի երկրորդ կես) հետո այնտեղ

⁵ Սերբոսի եպիսկոպոսի Պատմութիւն, Եր., 1939, գլ. Բ, էջ 10-11:

նշված է հետևյալը. «Ըստ Ամտիոքոս 1-ինի Նեմրութ-դաղի արժանագրությունների, մ.թ.ա. IV դարի երկրորդ կեսին թագավորած Երվանդից հետո իշխել է «-անես» վերջավորությամբ անուն կրող մի թագավոր, որի կառավարման տարիները համընկնում են հավանաբար մ.թ.ա. III դարի առաջին տասնամյակներին»:⁶ 260-250-ական թթ. տեղի ունեցած դեպքերի առնչությամբ կարդում ենք. «Այս դեպքերի մասնակից Հայաստանի թագավորի անունը հիշատակված չէ: Այն չի պահպանվել նաև Կոմմագենեի արժանագրություններում»:⁷

Ինչպես տեսնում ենք, Երվանդ Վերջինի գահակալմանը նախորդած տարիներին իշխած Հայոց թագավորի անունը (գահակալած մ.թ.ա. 250-ական-220-ական թթ. միջև) բաց է բողոքված՝ իր գործունեության հետ միասին: Այդ տարիների առթիվ էլ կարդում ենք. «Հայրոդ, 3-րդ դարի կեսին, հավանաբար, էլ ավելի նպաստավոր պայմաններ ստեղծվեցին Ատրպատականի քաղաքական էքսպանսիայի համար, որի ընթացքում Արևելյան Հայաստանի որոշ շրջաններում կարող էր հաստատված լինել Ատրպատականի գերիշխանությունը»:⁸ Այսինքն՝ Հայաստանի արևելյան «որոշ» շրջաններում Ատրպատականի գերիշխանության հաստատումը համարվում է տեղի ունեցած հենց այն ժամանակ, երբ Մեծ Հայքում թագավորել է վերոհիշյալ Արշակը: Դա կարող էր տեղի ունենալ միայն մի դեպքում, եթե Մեծ Հայքը այնքան թույլ է եղել, որ ի վիճակի չի եղել դիմագրավելու Ատրպատականի զավթողական քաղաքականությանը: Բայց «Քարթլիս ցխովրեբա»-ին հասած տեղեկությունները ճիշտ հակառակ պատկերն են ի ցույց հանում: Ինչպես վերևում տեսանք, վրաց մեծամեծները Փառնաջոմին տապալելու և նրա փոխարեն Հայոց թագավորի որդուն իրենց թագավոր կարգելու խնդրանքով դիմել էին հենց այդ տարիներին թագավորած Արշակին: Վերջինս նրանցից պատանդներ վերցնելուց հետո շարժվեց պարսիկների (հավանաբար, ատրպատականցիների) օգնությամբ դիմած և ստացած Փառնաջոմի դեմ: Մրա գլխավորած միացյալ բանակը «պարտություն կրեց: Փառնաջոմը սպանվեց, իսկ նրա զորքը ոչնչացվեց: Փառնաջոմի որդուն՝ միամյա Միրվանին, վերցրեց իր դայակը և փախավ Պարսկաստան: Հայոց թագավորը վրացիներին թագավոր կարգեց իր որդի Արշակին»:⁹ Այսպիսի տողերով է ավարտվում Հայոց Արշակ թագավորի մասին «Քարթլիս ցխովրեբա»-ի հաղորդումը:

«Քարթլիս ցխովրեբա»-ի հիշյալ հաղորդումները համարվում են արժանահավատ: «Հայ ժողովրդի պատմության քրեատմատիա»-ի 1-ին հատորում (Եր., 1981) կարդում ենք. «Փառնաջոմ Փառնավազյանի սպանությունից հետո, ըստ վրացական ավանդական պատմության, Քարթլիի գահին է բազմում Հայոց Արշակ թագավորի (գուցե Արտաշէս) Արշակ անվանյալ որդին, որից էլ սերում են վրաց Արշակունիանները»:¹⁰ Գրեթե նույնպիսի վերաբերմունք են ցուցաբերել «Քարթլիս ցխովրեբա»-ի հիշյալ հաղորդման նկատմամբ նաև «Հին աշխարհի պատմության» ակադեմիական մոսկովյան հրատարակության 1-ին հատորի համապատասխան բաժնի հեղինակները: Նրանք գրում են. «Վիրքում սպանվեց Փառնաջոմը՝ Փառնավազի սերնդից, և գահ բարձրացվեց հայոց արքայազնը»:¹¹ Հայաստանի հաշվին Ատրպատականի ընդարձակման տեսակետի կողմնակիցները հիմք են ընդունել Պոլիբիոսի մի կասկածելի հաղորդումը:¹² Ըստ դրա՝ «(Ամտիոքոս 3-րդի) զորքերը անցան Ջագրոս լեռները և ներս խուժեցին Արտաբազանեսի երկիրը, որը սահմանակից է (Սելևկյան) Մեդիային և բաժանվում է սրանից միջակա լեռներով: Նրա որոշ մասերը, որոնք գտնվում են Փասիսից վերև, իշխում են Պոնտոսի վրա և երկիրը հասնում է մինչև Վրկանի ծովը»:¹³ Վկայության *Փասիս* անունը թյուրիմացությունների տեղիք է տվել: Խոսքը

⁶ Սեբեոսի եպիսկոպոսի Պատմություն, էջ 511:

⁷ Նույն տեղում, էջ 512:

⁸ Նույն տեղում, էջ 513:

⁹ КИ, стр. 27.

¹⁰ Հայ ժողովրդի պատմության քրեատմատիա (այսուհետև՝ ՀԺՊԲ), հ. 1, Եր., 1981, էջ 216, ծան. 2:

¹¹ «История древнего мира. Расцвет древних обществ», М., 1989, стр. 390.

¹² Նույն տեղում, էջ 388:

¹³ Polyb. V, 55.

Արևմտյան Վրաստանի գլխավոր գետի՝ Ռիոնի մասին է: Փասիս անվան առաջացրաթյուրիմացության առթիվ Հ.Մանանդյանը նշում է, որ «Մելեկյան շրջանի հունա-հռոմեական հիմ հեղինակները սխալ ու խառնաշփոթ գաղափար են ունեցել Անդրկովկասի ախարհագրական քարտեզի մասին»¹⁴, ուստի, առանձին հայագետներ (Գուտշմիդ, Մարվարտ, Խալաթյանց, Սանտալճյան) Պոլիբիոսի վերաբերյալ հաղորդման մեջ «հասկանալով Փասիս գետի տակ Արաքս գետը՝ կարծում են, բնականաբար, որ Արտաբազան տիրած է եղել նաև Արարատյան դաշտին ու միջին և վերին Արաքսի հովիտներին», այսինքն «Հին Այրարատը և Արմավիրը, ամենայն հավանականությամբ, գտնվել են երրորդ դարի երկրորդ կեսում (մեր թվ. առաջ) ոչ թե Ատրպատականի իշխան Արտաբազանեսի, սերվանդյանների իշխանության տակ»:¹⁵

Ընդունելով հանդերձ, որ Փառնաջոնի սպանվելուց հետո Վիրքուն գահ էր բարձրացել Հայոց թագավորի որդին, վերոհիշյալ «Հին աշխարհի պատմության» 1-ին հատորի համապատասխան մասի հեղինակները դրանք նկարագրող տողերը անմիջապես շարունակում են հետևյալ կերպ. «Այնուհետև Արտաշեսը իր տիրապետությունը տարածեց նաև արևմուտք՝ Փոքր Հայքի հաշվին, և հարավ, որտեղ նա ընդհարվեց Մելեկյանների հետ»:¹⁶ Ինչպես տեսնում ենք, այստեղ ևս բյուրիմացություն կա: Արշակի՝ Երվանդ Վերջինի նախորդ Հայոց թագավորի գործունեությունը (Փառնաջոնին հաղթել և իր որդուն Վրաց թագավոր հաստատելը) համարվել է Երվանդ Վերջինին հաջորդած Մեծ Հայքի թագավոր Արտաշես 1-ինի գործունեության ավելի վաղ դրվագը: Արտաշես 1-ինի վերագրվում են և նվաճումները վերաբերում են մ.թ.ա. 190թ. հաջորդած ժամանակաշրջանին, իսկ Փառնաջոնի պարտությունը, սպանությունը և նրա փոխարեն Վիրքուն Հայոց թագավորի որդու գահ բարձրանալը տեղի են ունեցել դրանցից առնվազն կես դար առաջ: Ի դեպ, «Քարթլիս ցխովրեբա»-ն այս Արշակին հստակ կերպով տարբերում է Արտաշես 1-ինից: Վերջինի կոչելով *Արտաշան*՝ «Քարթլիս ցխովրեբա»-ն նրան համարում է Խարվանդի եղբայրը (ասում է թե՛ ազգականը), իսկ նրանց երկուսի թագավորած տարիները դնում է Փառնաջոնի Արշակի ժամանակաշրջանից բավականին ուշ ժամանակներում:¹⁷

«Քարթլիս ցխովրեբա»-ի հաղորդումների և Անանուն պատմիչի բերած Հայոց արքայացանկի տվյալների անտեսումը հանգեցրել է նրան, որ «Հայ ժողովրդի պատմության» ակադեմիական հրատարակության 1-ին հատորի «Ժամանակագրության» մեջ Արշակ թագավորի անունը առհասարակ բացակայում է: Հայաստանի անկախությունը վերականգնած Հայաստանի նախկին սատրապ Օրոնտես-Երվանդից հետո՝ մինչև Երվանդ Վերջին, Մեծ Հայքի ոչ մի թագավոր այնտեղ հիշատակված չէ:¹⁸ Վաղուց է նկատված, որ «Քարթլիս ցխովրեբա»-ի բերած Վրաց «արքայացանկերը լի են մեծ խառնաշփոթություններով: Մ.թ.ա. IV-III դդ. համար այնտեղ նշված թագավորների մեծագույն մասը կիսաառասպելական կամ մտացածին անձնավորություններ են»:¹⁹ Այսուհանդերձ, Փառնազի ու նրա արյունակից հաջորդների պատմականությունը հաստատված է համարվում: Թեպետև «Քարթլիս ցխովրեբա»-ում Վրաց պետության հիմնադիր Փառնավազը համարվում է Ալեքսանդր Մակեդոնացու ժամանակակիցը, այսուհանդերձ վրացի պատմաբան Ն.Լոմոսիին գրում է. «Չնայած որոշ լեգենդար մանրամասներին (օրինակ՝ Ալեքսանդրի արշավանքը Քարթլի)՝ այդ վկայությունները պարունակում են մի շարք կոնկրետ ցուցումներ իր՝ Փառնավազի գործունեության մասին, նրա փոխհարաբերությունները մասին դիադոքոսների (Անտիոքոս 1-ին, Լիսիմաքոս) հետ և այնքան ճիշտ են արտացոլում ընդհանուր պատմական վիճակը, որ հազիվ թե այդ ամբողջ պատմվածքը կարելի է համար

¹⁴ Հ. Մանանդյան, *Քննական տեսություն հայ ժողովրդի պատմության, հ. 1, Եր., 1944, էջ 106:*

¹⁵ Նույն տեղում, էջ 105, 107:

¹⁶ «История древнего мира», стр. 390.

¹⁷ Լ. Մելիքյան - Բեկ, *Վրաց աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին, հ. 1, Եր., 1934, էջ 11, ՀԺՊԶ, հ. 1, էջ 211-212:*

¹⁸ ՀԺՊ, հ. 1, էջ 922:

¹⁹ ՀԺՊԶ, էջ 216, ծան. 1:

լեզները»:²⁰ Նման կարծիքներ ավելի վաղ արտահայտել էին նաև Գ.Մելիքիշվիլին,²¹ Ա.Բուտունովան²² և ուրիշները:²³ Այս նույնը վերաբերում է նաև Փառնաջոմ-Արշակ հակամարտությանը և հայ արքայազնի Վիրքում գահակալելուն:

Այսպիսով, պարզ է դառնում, որ Մեծ Հայքի գահին Երվանդ Վերջինին նախորդել է մի թագավոր, որը Անանուն պատմիչի երկում և «Քարթլիս ցխովրեբա»-ում հիշատակված է *Արշակ* անունով: Կարծում ենք, թե Հայոց այս թագավորը հայտնի է եղել նաև հունագիր աղբյուրներին: Ս.Կրկյաշարյանի ուշադրությունը գրավել է Պոլիեմոսի հաղորդումը Սելևկյան Անտիոքոս Հիերաքսի մասին, որը, ապստամբելով իր գահակալ եղբոր Սելևկոս 2-րդի (մ.թ.ա. 247-227թթ.) դեմ, պարտվել ու ապաստան էր գտել Հայաստանում:²⁴ Այս առթիվ նա գրում է. «Անտիոքոս Հիերաքսը... Միջագետքի վրայով փախչում է Արմենիա, ապաստանելով Արսաբեսի ('Αρσάβης = Արշա՞մ կամ Արշա՞կ) մոտ»:²⁵ Եթե Ս.Կրկյաշարյանի դիտարկությունն ընդունենք առանց հարցականների, ապա ամեն ինչ կընկնի իր տեղը՝ Անանուն պատմիչի երկում և «Քարթլիս ցխովրեբա»-ում հիշատակված Հայոց Արշակ թագավորը Պոլիեմոսի հիշատակված Հայաստանի (Արմենիա) Արսաբես (Արսամես) թագավորն է: Ի նկատի առնենք նաև, որ, եթե նա փոքրիկ Ծոփքի (թեկուզև Ծոփք-Կոմագենեի) թագավորը լիներ, չէր համարձակվի ապաստան տալ սելևկյան թագավորի փախստական եղբորը: Դրա համար նա պետք է լիներ գահակալն Առաջավոր Ասիայի ուժեղ թագավորություններից մեկի: Արսաբես/Արշամի թագավորությունը Ծոփքը կամ Ծոփք-Կոմագենեն լինել չէր կարող նաև հետևյալ պատճառով: Այն *Արմենիա*, այսինքն՝ Հայաստան է կոչվում, իսկ անտիկ շրջանի հեղինակները հետագայում ստեղծված Ծոփքի առանձին թագավորությունը ոչ թե *Արմենիա*, այլ *Սոփենե/Սոֆենե*, այսինքն՝ *Ծոփք* են կոչում: Դիշտ է, անտիկ շրջանի հեղինակների երկերում *Արմենիա* տերմինի կիրառման մեջ որոշ շփոթ նկատվում է, սակայն միայն այն դեպքում, երբ խոսքը վերաբերում է Մեծ ու Փոքր Հայքերին, բայց երբեք արանցից որևէ մեկին ու Ծոփքին: Նույնը պետք է ասել նաև Կոմագենեի վերաբերյալ:

Մեծ Հայքի *Արշամ* անունով թագավորի երբեմնի գոյության մասին է խոսում նաև Մեծ Հայքի Տուրուբերան աշխարհի Արշամունիք գավառի (ըստ «Աշխարհացոյց»-ի) անունը: Ոչ ոք չի կարող ժխտել, որ այն մշտապես Մեծ Հայքին է պատկանել: Անտրամարանական կլիներ մտածելը, թե Մեծ Հայքի Տավրուբերան (Տուրուբերան) աշխարհի այս գավառը,²⁶ որը ներառում է Բյուրակն (Բինգյուլ) գետի հովիտը և Գինեկ գետի ակումքների շրջանը,²⁷ երբեմն մասն է կազմել Ծոփք-Կոմագենեի թագավորության: Ուրեմն, անկասկած, Արշամունիք կոչված գավառը կրում է ոչ թե Ծոփք-Կոմագենեի, այլ Մեծ Հայքի Արշամ թագավորի անունը:

Կ.Թումանյանը և Դ.Լենգը այս Արշամին (Արսամես) համարում են ոչ թե փոքր Ծոփքի (կամ Ծոփք-Կոմագենեի), այլ Հայաստանի թագավոր՝ իշխած մ.թ.ա. 260-228թթ. միջև:²⁸ Կ.Թումանյանը հենց նրան է վերագրում Արշամաշատի և Արսամեսի կառուցումը, որոնցից առաջինը հետագայում է դարձել ավելի ուշ առաջացած Ծոփքի հայկական փոքր թագավորության մայրաքաղաք:²⁹ Կասկած լինել չի կարող, որ այս Արշամը Անանուն պատմիչի երկում և «Քարթլիս ցխովրեբա»-ում հիշատակված Հայոց Արշակ թագավորն է:

²⁰ Н. Ломоури, *Ուշվ. աշխ.*, էջ 487-488:

²¹ Г. Меликишвили, *К истории древней Грузии*, Тб., 1959, стр. 266-271, 276-283.

²² А. Болтунов, *Возникновение классового общества и государственной власти в Иберии*, «Вестник древней истории», 1956, N 2, стр. 28-43.

²³ «Всемирная история», т. II, М., 1956, стр. 156-157; «История древнего мира», т. II, стр. 385.

²⁴ Polyaeu, IV, 16.

²⁵ Ս. Կրկյաշարյան, *Հին Հայաստանի պետական կառուցվածքը* (մ.թ.ա. VI-մ.թ.IVրդ.), Եր., 2005, էջ 71:

²⁶ Ս. Երենյան, *Հայաստանը ըստ «Աշխարհացոյց»-ի*, Եր., 1963, էջ 107:

²⁷ Նույն տեղում, էջ 40:

²⁸ Կ. Թումանյան, *Հայաստանի Որոնդեանները*, «Հանդես ամսօրեայ», 1967, թիվ 1-3: Д.Лэнг, Армяне. Народ-созидатель, М., 2005, стр. 139.

²⁹ Կ. Թումանյան, *Ուշվ. աշխ.*, էջ 80-81:

Ի դեպ, *Արշակ* անունը փաղաքական-նվազական ձևն է դեռևս Աքեմենյան տոհմում կիրառված *Արշամա* անվան, ճիշտ այնպես, ինչպես *Սպիտակ-ը՝ Սպիտամա* անվան:³⁰ Այս տեսանկյունից ուշագրավ է, որ Արշամ թագավորին վերագրվող երեք հայտնի դրամները Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության թանգարանում պահվողի մակագրության արքայանունը կարդացվում է ոչ թե ΑΡΣΑΜΟΥ (այսինքն՝ *Արշամի*), այլ ΑΡΣΑΚΟΥ (այսինքն՝ *Արշակի*):³¹

Դեռևս մ.թ.ա. 3-րդ դարի կեսին, այսինքն՝ պարթև Արշակունի արքայատոհմի Հայաստանում հաստատվելուց (մ.թ. 1-ին դ. կես) շուրջ երեք հարյուրամյակ առաջ, *Արշակ* անվան հայերի մեջ գործածվելը չպետք է մեզ զարմացնի: Բանն այն է, որ Աքեմենյան աշխարհակալության գահը բարձրանալուց առաջ արքայից արքա Արտաքսերքսես 2-րդը (մ.թ.ա. 404-359թթ.) *Արշակ* էր կոչվում:³² Իսկ սրա Հռոդոզունե դստեր ամուսինը Հայաստանի սատրապ Երվանդունի Օրոնտաս-Երվանդն էր:³³ Հայաստանի այս սատրապի և նրա արքայադուստր կնոջ³⁴ որդիները՝ Արտաքսերքսես 2-րդի թոռները (իրենց սերունդներով), կարող էին կրել իրենց մորական պապի ինչպես *Արտաշես* (հունաձև՝ *Արտաքսերքսես*, հին պարսկերեն՝ *Արտախշասա*) գահանունը, որն ավելի ուշ հանդիպում է Երվանդունիներին ազգակից Արտաշիսյան արքայատոհմում, այնպես էլ նրա *Արշակ* անձնանունը:

Արշակ-Արշամի հյուսիսում ունեցած հաջողությունները պայմանավորված էին ոչ միայն Հայաստանի անկախացումից հետո իր նախորդ թագավորների ձեռք բերած հաջողություններով, այլև այն հանգամանքով, որ Հայաստանի գլխավոր թշնամին՝ Սելևկյան պետությունը, ի գործու չէր միջամտելու ընթացող գործընթացներին: Թեպետև Սելևկոս 2-րդը (մ.թ.ա. 247-226թթ.) և պարթևների առաջին բախումներն ընթացել էին հոգուտ նրա, բայց պարթևական նորոգմած թագավոր Տրդատ 1-ինին (Արշակ 2-րդ) ի վերջո հաջողվել էր պարսկական մատնել սելևկյան բանակը:³⁵ Սելևկոս 2-րդը ստիպված էր եղել ձեռնունայն վերադառնալ և այս անգամ երկարատև պայքար սկսել իր ապստամբ եղբորը պաշտպանող փոքրասիական թագավորությունների և գալատների դեմ: Նրա հաջորդ Սելևկոս 3-րդ Սոտերը (մ.թ.ա. 226-223թթ.) հիվանդոտ և թուլամորթ մարդ էր և որևէ վճռական քայլ չէր ձեռնարկել սելևկյանների թուլացած դիրքերը ամրապնդելու ուղղությամբ:

Ահա այսպիսի բարենպաստ արտաքին պայմաններում էր մ.թ.ա. 3-րդ դարի 40-20-ական թվականներին շարունակել իր գործունեությունը Հայոց Արշամ թագավորը: Թեև նա իրեն որքան անկախ և արտաքին վտանգից որքան ապահով էր գգում, ցույց են տալիս նրա թողարկած դրամները, ծավալած շինարարական աշխատանքները և սելևկյան թագավոր ապստամբ եղբորը՝ Անտիոքոս Հիերաքսին ապաստան տալու իրողությունը: Արտաքին այդ բարենպաստ պայմաններում Արշակ-Արշամ Հայոց թագավորը ձեռնամուխ էր եղել նաև Հայաստանի գերիշխանությունը հարևան Վիրքի նկատմամբ ամրապնդելու գործին՝ Մի գործ, որն, ըստ «Քարթլիս ցխովրեբա»-ի, նա իրագործել էր լավագույնս՝ վրաց գահի հաստատելով իր որդուն:

³⁰ E. Herzfeld, *Zoroaster and his World*, Princeton, 1947, p. 64-66.

³¹ Խ. Մուշեղյան, *Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում* (մ.թ.ա. Vդ.-մ.թ. XIVդ.), Եր. 1983, էջ 38-39: Լ. Պետրոսյան, *Արշամ անունով թագավորների վերադարձի որոշ մանրամասն* *Գ. ՊԱԻ հանրապետական գիտական մատչելի նյութեր* (նվիրվում է Գ. Գյումրու Մ. Նալբանդյան անվան ինստիտուտի հիմնադրման 75-ամյակին), Գյումրի, 2009, էջ 110:

³² М. Д а н и а м а е в, *Политическая история Ахеменидской державы*, М., 1985, стр. 206-21 275 нр. 71.

³³ Ժ. Էլ չի բ ե կ յ ա ն, *Երվանդունիների ծագման հարցի շուրջ*, «Պատմա-բանասիրական հանդես» 1971, թիվ 2, էջ 112:

³⁴ *Anabasis*, II, IV, 8; III, IV, 13.

³⁵ А. Б о к а н и и, *Парфия и Рим*, М., 1960, стр. 187.

“КАРТЛИС ЦХОВРЕБА” О ЦАРЕ АРМЕНИИ АРШАКЕ

Резюме

Л. Петросян

Согласно анонимному автору (Себеос), до Ерванда Последнего (222-201гг. до н.э.) в Армении царствовал Аршак. Он идентичен с царем Армении Аршаком в “Картлис Цховреба” (История Грузии). Именно он победил царя Картли (Иберия, Грузия) Парнаджона и на картлийский престол посадил своего сына. По анонимному автору, Аршак царствовал 37 лет, т.е. 259-222гг. до н.э., а по “Картлис цховреба”, он современник также иберийского царя Мирвана и Селевкида Антиоха (Антиох II, 261-246гг. до н.э.). Значит, историческим прототипом этих Аршаков послужил царь Армении (а не маленькой Софены) Аршам, который правил в середине IVв. до н.э. Он упоминается как в надписи одной из плит святилища Ервандидов на горе Немрут (в греч. форме *Арсамес*//арм. *Аршам*), так и на монетах (в греч. формах род подеж. *Арсамой* и *Арсакой*, т.е. Аршама и Аршака). При Аршак-Аршаме (греч. *Арсабес*) нашел себе убежище в Армении мятежный брат селевкидского царя Селевка II (246-226 гг. до н.э.) Антиох Иеракс. Предполагается, что имя *Аршак* является ласкательной формой *Аршам*-а (ср. *Спитак* и *Спитама*).